

Vroegah was alles beter! Sortimentskennis is niet meer wat het was

Zet twee oudere vakgenoten bij elkaar en ze praten over vroeger, zo was de vooronderstelling van de Boomzorg-redactie. Boomkweker Mart van den Oever (67) en oud-boombeheerder van de gemeente Nijmegen Teus van Eeten (78) lieten zien dat die vooronderstelling klopt. Ze vervulden de rol van 'keuvelende oudjes' met verve en legden hun visie op het boombeheer van vroeger en nu op tafel.

Auteur: Karlijn Raats

Het ene 'oudje' Teus van Eeten kwam in 1959 in dienst van de gemeente Nijmegen, nadat hij van 1949 tot 1958 onder chef groenbeheer Johan Meyer in de plantsoendienst van de gemeente Hilversum had gewerkt. Hij is inmiddels al meer dan 22 jaar met pensioen, maar laat zich nog volop gelden in de Technische Commissie van Nak Tuinbouw. Het andere 'oudje' Mart van den Oever, die overigens fel ageert tegen de benaming 'oudje' voor dit artikel, is 'slechts' 67 jaar oud. Toch draait hij al decennialang mee in de bomenwereld en beschikt over jaloersmakend veel parate kennis op gebied van bomen. Mart van den Oever begon in 1960 zijn opleiding in Boskoop en na zijn militaire dienst begon hij in 1965 voltijds in de boomkwekerij van zijn vader Walter van den Oever te werken. Eind jaren '60 nam Mart de kwekerij over, samen met zijn broer Jacques.

Mart van den Oever doet fanatiek zijn best om sortimentskennis aan de jeugd over te dragen. Zo ook bij het passeren van de hierboven afgebeelde bomen die Van Eeten rond 1970 heeft laten poten. De kwekersbaas trompettert de naam ervan door de auto: "TILIA TOMENTOSA 'BRABANT'!! Goed onthouden!"

De kennis die Mart van den Oever etaleert, bestaat niet zomaar uit loze feitjes, maar is met name gericht op relaties tussen bomen, boombeheerders en boomkwekers. Bij Van den Oever klinkt dat in onvervalst Brabants accent ongeveer als: 'Nou, dat zat zo: Piet van de Bom van de Koninklijke in Oudenbos haalde in de jaren '60 de *Pyrus calleryana* 'Chanticleer' uit de VS bij Edward Scanlon. Die boom staat nu nog in de gemeentes A, B en C staan en ook nog bij de kwekerijen D, E en F.' Naast hem zit 'vakgenoot' Van Eeten dan hevig te knikken en vult aan waar nodig.

Havo en Larenstein

Het gesprek gaat niet over de bomen in Nijmegen en evenmin over de bomen die Van den Oever door de tijd heen heeft opgekweekt en verkocht. De vraag is: wat zijn de verschillen tussen het boombeheer van vroeger en nu? Daarop klinkt van beide kanten panklaar: 'het kennisniveau is veel minder dan vroeger.' Van den Oever en van Eeten doelen daar met name op het niveau van sortimentskennis. "Mensen die bij de plantsoendienst, de aannemer of als boombeheerder werken, hebben steeds minder verstand van het sortiment", is de stellige mening van beide heren. Van den Oever: "Dat ligt aan de groenopleidingen in Nederland, daar besteden ze te weinig aandacht aan sortiment. Docenten weten er vaak ook te weinig vanaf." Hij steekt verontschuldigend zijn hand op: "Daarmee wil ik niet generaliseren. Sommigen weten natuurlijk wel hoe de vork in de steel zit." Daarna vervolgt

hij: "Vroeger hadden de jongens van de plantsoendienst een agrarische achtergrond. Die begonnen eerst onderaan de ladder met schoffelen en deden er in de avond groencursussen bij. Door hun agrarische achtergrond waren zij perfect in staat om theorie en praktijk met elkaar te verbinden." Van Eeten knikt, want hij is zo'n 'jongen'. Hij vertelt: "Ik kom uit een bloemkwekersfamilie. De basis van mijn affiniteit met groen is daar gelegd." Van den Oever ziet niet veel goeds voortkomen uit de jongens en meisjes uit de stad die na hun havo en vier jaar Larenstein als groenbeheerder aan de slag gaan en de groenstructuur binnen hun gemeente ontwerpen aan de hand van boeken en vakbladen. "Maar daar kunnen die jongeren ook niets aan doen: de gemeentelijke dienst is tegenwoordig nu eenmaal meer gefocust op organisatie en management en vakkennis komt daardoor steeds lager in de organisatie terecht. Als ik zie dat men lanen in heeft geboet met verkeerde bomen door gebrek aan kennis, word ik echter altijd heel boos." Van Eeten is het met hem eens: "Mijn vroegere baas in Hilversum Johan Meyer reed geregeld door Europa en bekeek hoe en waar bepaalde bomen in verschillende landen toegepast werden. Die kennis paste hij toe op die boomsoorten in Hilversum. Ik geloof in proefondervindelijke praktijkkennis. Als je alle kennis uit boeken haalt en doorgeeft op papier zoals in bestekken e.d., dan komt er niets van terecht. Sortimentskennis en rondrijden om te bekijken hoe bomen het doen is een vorm van toegepaste beplanting; 'hoe en waar moet je een boom toepassen?' Die ervaring

zet je in bij je in bij het planten van bomen."

Hij lacht: "Wat dat betreft zouden boombeheerders twee keer moeten leven, omdat je na veertig jaar pas écht ziet hoe goed of hoe slecht een boom het doet. Om de volgende generatie die gegevens te overhandigen, heb ik destijds zoveel mogelijk soorten afgewisseld."

Autoriteiten

De mate van sortimentskennis die men vroeger had is volgens beide heren af te meten aan het aantal autoriteiten dat er vroeger bij gemeenten in de plantsoendienst rondliep. Frans Fontaine, van circa '50 tot '80 chef groenbeheer bij de gemeente Eindhoven, was zo'n autoriteit. Als hij een afwijking binnen een bestaande soort ontdekte, dan gaf hij hem een eigen naam, vaak naar het plein of de straat waar hij stond, of naar de stad. "Dat deden meer goede groenbeheerders", legt Van den Oever uit. "Henk Vink van Rotterdam zag bijvoorbeeld ooit een *Fraxinus angustifolia* die afweek van de bestaande cultivar 'Raywood' en noemde hem prompt 'Fraxinus angustifolia 'Pleinweg'. Zo gaf hij de naam 'Rotterdam' aan variëteiten van *Robinia pseudoacacia* 'Bessoniana' en *Acer pseudoplatanus*. Ook vooraanstaande groenbeheerders zoals Dick Pols van de gemeente 's Hertogenbosch en parkdirecteur Simon Doorenbos uit Den Haag selecteerden afwijkingen van de bestaande soort. Nu bleken deze nieuwe soorten niet altijd een goede toevoeging aan het sortiment, maar de manier waarop men toen tegen bomen aankeek laat wel zien dat ze verstand van zaken hadden." Later, wanneer we een rondje langs de stadsbomen in Nijmegen rijden met de auto, wijst Van den Oever op een rij katsura-bomen (*Cercidiphyllum japonicum*) aan, die zo'n 50 jaar geleden zijn aangeplant in een jaren '60-wijk. "Het feit dat deze aparte bomen, in de Nederlandse volksmond 'hartjesbomen' genoemd, hier staan, geeft aan dat de boombeheerders destijds een grote sortimentskennis bezaten."

Iets verderop bewijst Van Eeten de faam van Fontaine: "Naar hem is een boom vernoemd. Zie daar, daar staat hij: de *Carpinus betulus* 'Frans Fontaine'." Even later passeren we ook een *Betula utilis* 'Doorenbos'. Het doet blijken uit verhalen van beide heren dat er veel bomen en planten naar groenbeheerders zijn vernoemd. Zo bestaat ook de lijsterbes '*Sorbus latifolia* 'Henk Vink'.

Mart van den Oever gaat op zoek naar de grens van de ent en onderstam combinatie koningslinde (*Tilia europaea* 'Pallida') + cordata, die de laaggroeiende 'baard' veroorzaakt. Hij wil deze kennis overbrengen aan de jonge auteur van dit artikel.

Veel bomen en planten zijn naar groenbeheerders vernoemd, zoals de *Betula utilis* 'Doorenbos' op de linkerfoto en de *Carpinus betulus* 'Frans Fontaine' op de rechterfoto.

Van den Oever: "Het feit dat deze aparte katsura-bomen hier staan, geeft aan dat de boombeheerders destijds een grote sortimentskennis bezaten."

Sortimentskennis houdt volgens Van den Oever ook in dat je weet hoe lang een boom kan blijven staan en wanneer je hem beter weg kunt halen in plaats van te laten wegwijnen, zoals een paar exemplaren van *Pyrus calleryana* 'Chanticleer' die op de foto te zien zijn.

Wijsheid komt niet met de jaren

Ondanks de overtuiging dat er tegenwoordig minder sortimentskennis is dan vroeger, kunnen beide heren er echter niet omheen dat er tegenwoordig een immense kennis is ontstaan over groeiplaatsverbetering. Van den Oever: "Klopt. Vroeger was er veel te weinig aandacht voor bodem- en grondverbetering. We hadden geen soeje van goede grond en van systemen tegen verdichting zoals de huidige krattensystemen. We paktten een boom op, groeven een kuil en zetten hem daar in. Dat waren veel dunnere bomen met naakte wortel, omdat we toen nog niet de juiste machines hadden in een boom met zijn hele kluit te verplanten. Nu plant men die wel en wordt dan ook met gemak grote bomen gepoot." Toch blijft Van Eeten sceptisch. "Er is weliswaar meer geld en kennis beschikbaar voor de aanleg, maar niet voor beheer. Veel gemeentes beschouwen een boom als een niet-levend kunstwerk dat je ergens neerzet en klaar-is-kees." Ook ligt slecht beheer aan het tekort aan sortimentskennis. "Ik zie soms bomen staan die na een reno-

vatie in de straat weggehaald hadden moeten worden. Als je kennis over de boom hebt, weet je namelijk hoe lang hij ongeveer kan staan op de plaats waar je hem poot. Maar ze vinden het zonde om hem weg te halen omdat het in hun ogen een zo bijzondere boom is en omdat de bewoners, die tegenwoordig inspraak hebben, dat ook vinden." Op de ronde langs de Nijmeegse stadsbomen ziet Van den Oever hiervan plotsklaps een goed voorbeeld: "Daar! Daar staan een paar exemplaren van *Pyrus calleryana* 'Chanticleer'. Ze staan erbij als struiken op een stam, ofwel als kachelhout." Ook ziet Van den Oever dat de straat enkele jaren geleden op de schop is gegaan. Volgens hem hadden ze de bomen toen moeten ruimen. "Ze hebben hun beste tijd gehad en gaan ook nog eens kwalitatief achteruit door het gerommel dat heeft plaatsgevonden in de ondergrond."

Onderwijzer

Als tot slot enige uitspraken over resistentie kort de revue passeren, zijn de 'oudjes' het erover eens dat wijsheid niet met de jaren komt, integendeel... Van den Oever: "We hebben wat betreft bomen met de natuur te maken, die is constant aan verandering onderhevig. Daar kun je geen bonte uitspraken over doen zoals 'Eureka, we hebben het gevonden!' Want over veertig jaar kan ineens blijken dat een resistent verklaarde boom wél geïnfecteerd is geraakt. Nu ik ouder word, kom ik steeds meer gevallen in de praktijk tegen die mijn eerdere ideeën over bomen overhoop halen." Van Eeten knikt lachend: "Hoe ouder je wordt, hoe minder je weet." Ook al zijn deze twee oude rotten in het vak steeds minder stellig in hun uitspraken en beweringen, ze blijven wel volop kennis doorgeven, want natuurlijk beseffen ze dat de jongere generatie daarvan afhankelijk is en dus niet als enige schuldig is aan de teloorgang van sortimentskennis. "Ik doe iedere dag weer mijn stinkende best om aan met name alle jongelingen om mij heen kennis over te brengen", zo spreekt Van den Oever plechtig. En dat hij dat fanatiek doet, blijkt tijdens de autorit, waarbij de kwekersbaas als een tougids bij het passeren van iedere bijzondere boom de naam ervan door de auto trompettert, een onderwijzend vingertje in de lucht houdend: "TILIA TOMENTOSA 'BRABANT'!! Goéd onthouden!"